

**BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING KASBIY ETIKASINI
SHAKLLANTIRISH XUSUSIYATLARI**

Sultonova O'g'ilxon Sobirjonovna

Qo'qon davlat universiteti doktoranti

Annotation. *This article is devoted to substantiating the pedagogical conditions for the formation of professional ethics among future teachers. This direction is considered one of the most important aspects of teacher training in the education system. The essence of teacher ethics lies in the principles of human morality, spiritual, ethical, and humanistic values. The scientific study of teacher's professional ethics focuses on the moral norms in teacher–student relationships, the ethical standards of teaching activities, and the analysis of the professional code of conduct. In the educational process, the teacher's activity is based on a system of universal, professional, educational, and personal ethical principles. The article reveals the philosophical, professional, educational, cultural, behavioral, reflective, and evaluative components of teacher's professional ethics.*

Keywords: *professional ethics, teacher personality, moral values, pedagogical culture, spiritual responsibility, mentor-apprentice tradition, humanistic principles.*

Аннотация. *Данная статья посвящена обоснованию педагогических условий формирования профессиональной этики будущих педагогов. Это направление рассматривается как одно из важнейших в системе подготовки учителей. Суть педагогической этики заключается в принципах человеческой нравственности, духовно-нравственных и гуманистических ценностей. Научное направление профессиональной этики педагога связано с изучением нравственных норм во взаимоотношениях между учителем и студентом, с исследованием этических стандартов педагогической деятельности и кодекса профессиональной этики. В процессе обучения деятельность учителя основывается на системе общечеловеческих, профессиональных, воспитательных и личностных принципов этики. В статье раскрыты философские, профессиональные, педагогические, культурные, поведенческие, рефлексивные и оценочные компоненты профессиональной этики педагога.*

Ключевые слова: *профессиональная этика, личность учителя, нравственные ценности, педагогическая культура, духовная ответственность, традиция наставничества, гуманистические принципы.*

Kirish. *Zamonaviy oliy ta'lim tizimining asosiy maqsadi — insonparvarlik, halollik va adolat tamoyillariga asoslangan, yuksak ma'naviyatli mutaxassislarni tayyorlashdir. Jamiyatda kechayotgan iqtisodiy va ijtimoiy o'zgarishlar, hamda innovatsion ta'lim*

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

g'oyalarining ommalashuvi natijasida o'qituvchining kasbiy etikasini shakllantirish tobora dolzarb masalaga aylandi.

Tarixan kasbiy etika insonning mehnat faoliyatidagi axloqiy tamoyillarni ifoda etgan. Qadimgi Misrda ustalar, ruhoniylar va oddiy xalq uchun alohida axloqiy qoidalar ishlab chiqilgan, yunon faylasuflari Aristotel va Kontlar kasbni jamiyatdagi axloqiy qadriyatlar bilan bog'laganlar. O'qituvchilik kasbining axloqiy me'yorlari esa XVI–XVII asrlardayoq shakllangan.

Bugungi kunda professional etika nafaqat nazariy tushuncha, balki ta'lim jarayonida insoniy fazilatlarni shakllantirish, o'zaro hurmat va mas'uliyatni kuchaytirish vositasi sifatida ham qaraladi.

Metodologiya. Kasbiy etika — bu har bir kasbning o'ziga xos axloqiy me'yorlari va talablarini belgilovchi ilmiy yo'nalish bo'lib, u odob-axloq qoidalari, xulq-atvor normalari hamda kasbiy burch tushunchalarini o'z ichiga oladi. Ayniqsa, o'qituvchilik etikasining asosi o'qituvchi va talaba o'rtasidagi o'zaro hurmat, ishonch, mas'uliyat va insoniylik tamoyillariga tayanadi. Mazkur etika o'qituvchi faoliyatining ma'naviy mezonini belgilaydi, uning o'quv jarayonida qanday munosabatda bo'lishi, qanday so'zlashishi va qanday qarorlar qabul qilishi uchun yo'l-yo'riq vazifasini bajaradi.

Kasbiy etika o'z mohiyatiga ko'ra bir qator asosiy yo'nalishlarni o'rganadi. U, avvalo, kasbiy axloqning shakllanishi va rivojlanish qonuniyatlarini tahlil qiladi, turli kasb egalari uchun axloqiy me'yorlarning tarixiy ildizlarini o'rganadi, shuningdek, axloq kodekslarining mazmuni va ularning amaliyotdagi o'rnini belgilaydi. Bundan tashqari, kasbiy guruhlar o'rtasidagi munosabatlar, jamoada o'zaro hurmat va hamkorlik muhitini yaratish, shaxsning ma'naviy fazilatlari va ularning mehnat samaradorligiga ta'siri kabi jihatlar ham ushbu sohaning tadqiqot doirasiga kiradi.

Oliy ta'lim muassasalarida kasbiy etika fanini o'qitish — bu shunchaki nazariy bilim berish emas, balki bo'lajak pedagoglarida mas'uliyat, vijdon, halollik va kasbiy burch tuyg'usini shakllantirishga xizmat qiluvchi muhim jarayondir. Chunki o'qituvchi faqat bilim egasi emas, balki yosh avlodga ma'naviy namuna bo'lishi kerak. Shuning uchun ham kasbiy etika oliy ta'limdagi pedagogik tayyorgarlikning ajralmas qismi sifatida o'qituvchining ichki dunyosini, ma'naviy e'tiqodini va jamiyat oldidagi mas'uliyatini shakllantiradi.

Adabiyotlar tahlili. Kasbiy etika tizimi o'qituvchining butun faoliyatini boshqaruvchi va yo'naltiruvchi qadriyatlarga asoslanadi. Bu tizim o'qituvchining nafaqat kasbiy malakasini, balki uning ichki dunyosini, axloqiy e'tiqodini va ma'naviy yetukligini ham belgilaydi. Unda to'rtta asosiy yo'nalish ajratiladi: birinchisi, umuminsoniy qadriyatlar bo'lib, ular adolat, halollik, vijdon, mehr, burch va bag'rikenglik kabi fazilatlarni o'z ichiga oladi. Bu qadriyatlar har bir o'qituvchining axloqiy poydevorini tashkil etadi va uning insonlar bilan munosabatidagi halolligi, odilligi hamda samimiyatida yaqqol namoyon bo'ladi.

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

Ikkinchi yo'nalish — kasbiy me'yorlar, ya'ni o'qituvchining pedagogik burchi, ijtimoiy mas'uliyati, odob-axloq kodeksiga amal qilishi va kasbiy vazifasini vijdonan bajarishidir. Bu me'yorlar o'qituvchining o'z kasbiga sadoqatini, ta'lim jarayonida shaffoflik va adolatni ta'minlashdagi fidoyiligini ifodalaydi.

Uchinchi yo'nalish — madaniy xulq, ya'ni o'qituvchining o'zini tutish madaniyati, nutq odobi, muloqotdagi muvozanat va boshqalarga hurmat bilan munosabatda bo'lishidir. Bu jihat o'qituvchining shaxsiy madaniy saviyasini aks ettiradi va uning talabalarga ko'rsatadigan bevosita namunasidir.

To'rtinchi yo'nalish — shaxsiy refleksiya, ya'ni o'qituvchining o'z xatti-harakatlarini tahlil qilish, o'z xatolarini tan olish, ulardan saboq chiqarish va doimo o'z ustda ishlash qobiliyatidir. Bu fazilat o'qituvchining ichki o'sishini, o'zini anglash darajasini va ma'naviy yetuklikni bildiradi.

O'qituvchi kasbiy etikasining bu to'rt yo'nalishi bir-biri bilan uzviy bog'langan holda, pedagog shaxsining ma'naviy yaxlitligini shakllantiradi. Masalan, o'qituvchining halolligi uning darsdagi samimiyligida, talabalar bilan muloqotidagi xolisligida, hamkasblar bilan munosabatidagi adolatida namoyon bo'ladi. Adolat esa baholashda, fikr bildirishda va talabalar o'rtasida tenglikni saqlashda ifodasini topadi.

Milliy qadriyatlar nuqtayi nazaridan bunday yondashuv "insonparvarlik va halollik — ustozlikning yuragi" degan g'oya bilan uyg'unlashadi. Shu bois kasbiy etika nafaqat pedagogik madaniyatning bir bo'lagi, balki o'qituvchining butun shaxsiyatini, uning ma'naviy yuksakligini va ustozlik mohiyatini belgilovchi asosiy mezondir.

Xulosa. Bo'lajak pedagoglarning kasbiy etikasini shakllantirish — bu insoniy va ma'naviy qadriyatlarni amaliy faoliyatga singdirish jarayonidir. Har bir o'qituvchi o'zining shaxsiy namunasida mehr, vijdon, halollik, burch va adolat tamoyillarini ifoda eta olgandagina ta'lim jarayonida haqiqiy insonparvar, iliq va samimiy muhit vujudga keladi. O'qituvchining so'zi, xatti-harakati va munosabati o'quvchilarda nafaqat bilimga, balki ezgulikka, halollikka, insoniylikka ishonch uyg'otadi. Shu jihatdan kasbiy etika o'qituvchilik kasbining nafaqat tashqi me'yor, balki uning ichki ruhiy-axloqiy mohiyatidir.

Oliy ta'lim muassasalarida o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida bu yo'nalishda bir qator muhim jihatlarga e'tibor qaratish lozim. Avvalo, talabalarda umuminsoniy va milliy qadriyatlarga chuqur hurmatni shakllantirish zarur, chunki bu qadriyatlar o'qituvchining ma'naviy ildizlarini mustahkamlaydi. Shuningdek, pedagogik etika va axloq kodekslarini o'quv jarayoniga joriy etish o'qituvchilarning mas'uliyatini oshiradi, ular uchun kasbiy faoliyatda axloqiy mezonlar aniq belgilanadi. Ustoz-shogird an'analarini qayta tiklash va ularni zamonaviy pedagogika yondashuvlari bilan uyg'unlashtirish esa o'qituvchi va talaba o'rtasida samimiy hamkorlik, ishonch va hurmat muhitini yaratadi. Eng asosiysi, oliy ta'lim tizimida o'qituvchini nafaqat bilim beruvchi, balki ma'naviy mas'uliyatli shaxs sifatida tayyorlashga e'tibor qaratish zarur.

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

Shunday qilib, kasbiy etika o'qituvchilik faoliyatining yuragi, uning ma'naviy quvvati va jamiyat oldidagi burchini belgilovchi omildir. U insonni faqat bilimli emas, balki komil, odobli va halol shaxsga aylantiradi. Axloqiy jihatdan yetuk o'qituvchi esa jamiyatning ma'naviy tayanchi, millatning kelajagini tarbiyalovchi buyuk kuch bo'lib qoladi. Shu sababli kasbiy etika har bir o'qituvchi hayotida yuksak burch, ma'naviy yo'l-yo'riq va ustozlik sharafining asosiy mezonidir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Apresyan, R. G. (2010). Etikaning kuchi zo'ravonlik va tajovuzga qarshi turishda namoyon bo'ladi. Falsafa masalalari, 9, 143–153.
2. Beluxin, D. A. (2007). Pedagogik etika: orzu qilingan va amaldagi holat. Moskva: MPSI nashriyoti.
3. Bender, W., Hagen, R., Kalinovski, M., & Scheffran, J. (2001). Fazodan foydalanish va etika (Space Use and Ethics). Myunster: Agenda Verlag.
4. Bicheva, I. B., & Varivoda, V. S. (2016). Bo'lajak pedagogsining kasbiy etikasining tuzilishi va mazmuni: nazariy va tarbiyaviy jihatlar. Minin universiteti axborotnomasi, 3(16).
5. Bobrikov, V. N., & Sharov, A. V. (2012). Mutaxassisning kasbiy etikasini shakllantirish: ta'lim jarayonida tajriba. Rossiya va chet elda kasbiy ta'lim, 2(6), 128–131.
6. Horn, R. C. (1978). Kasblar, mutaxassislar va kasbiy etika haqida (On Professions, Professionals, and Professional Ethics). Malvern: American Institute for Property and Liability Underwriters.
7. Huseynov, A. A., & Apresyan, R. G. (2005). Etika. Moskva: Hardariki nashriyoti.
8. Khanova, T. G., & Belinova, N. V. (2016). Zamonaviy maktabgacha ta'limning psixologik va pedagogik asoslari. Jamiyat: Sotsiologiya, psixologiya, pedagogika, 5.
9. Kultgen, J. (1988). Etika va professionallik (Ethics and Professionalism). Filadelfiya: Pennsylvania universiteti nashriyoti.
10. Professional etika. (1989). Moskva: Politizdat nashriyoti.
11. UNESCO. (2004). The Teaching of Ethics. Parij: YUNESKO nashriyoti.
12. Hofstede, G. (2001). Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
13. Noddings, N. (2013). Caring: A Relational Approach to Ethics and Moral Education. Berkeley, CA: University of California Press.